

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Кустова Віталія Петровича на тему «**Інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів**»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань **07 Управління та адміністрування**
за спеціальністю **073 «Менеджмент»**

Актуальність теми дисертації. За сучасних умов розвитку цифрової економіки інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів відіграє вагомую роль у прийнятті рішень під час цінових ситуацій на біржовому ринку. Також застосування процесу інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів є доцільними під час формування цінової політики сучасних вітчизняних товаровиробників для підвищення ефективності реалізації агропродовольчої продукції. За сучасних умов господарювання ціни прямо чи опосередковано впливають на рівень конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції як на національному, так і на світовому ринках. Адже, розміри цін визначають величину доходу підприємств, результативність і доцільність його діяльності в цілому. Стратегічними ресурсами для забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів виступають інформаційні технології. Їх значення зростає при формуванні глобального інформаційного простору і розширенні торговельних кордонів.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана відповідно до розділів комплексних тем Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва: «Науково-методологічне забезпечення підприємницької, маркетингової, логістичної діяльності агропродуктового комплексу та розвитку земельних відносин на інноваційно-інвестиційних засадах (державний реєстраційний номер 0116U000001) і Полтавської державної аграрної академії: «Розробити наукові напрямки організаційного, економічного, фінансового і соціального розвитку, управління та регулювання в агропромисловому комплексі на галузевому рівні та в організаційно-правових формах ринкового господарювання» (державний реєстраційний номер 0111U002780).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформованих у дисертації. Отримані дисертантом теоретичні та економіко-статистичні дані науково обґрунтовані на підставі використання загальної методики досліджень, що передбачала теоретичне обґрунтування з використанням діалектичного методу наукового пізнання, системного підходу до вивчення економічних явищ, фундаментальних положень сучасної економічної теорії, наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених і практиків, що займаються питаннями інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, рекомендацій науково-дослідних установ з досліджуваної проблеми.

За загальною сукупністю використаних автором загальнонаукових і спеціальних методів пізнання можна зробити висновок про достатній рівень обґрунтованості сформульованих висновків та отриманих наукових положень.

4. Наукова новизна і достовірність одержаних результатів та висновків. Автором вперше запропоновано механізм для підвищення ліквідності українських бірж через надання маркет мейкерам механізму безризикового хеджування, зокрема Last look, як механізм електронної торгівлі, дозволяє маркет мейкерам (постачальникам ліквідності (LP): 1) здійснювати контроль за торговельними ризиками перевіряючи ризик ордеру, що отримується від клієнта, на предмет актуальності ціни; 2) ще раз оцінити вигоду в доцільність виконання ордеру, виставленого трейдером безпосередньо перед його виконанням. Автором удосконалено структуру категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, що, на відміну від інших підходів, включає: 1) інформаційне забезпечення, що передбачає застосування сучасних технологій біржової торгівлі (електронну біржу; інтернет-трейдинг; систему електронної пошти ВІТ eTrade Mail); 2) систему управління, яка реалізується через функції: планування в тому числі й прогнозування, організацію, мотивацію і контроль; 3) ціноутворення як процес становлення біржових цін на біржові товари; 4) біржові товари, які умовно поділяються на три групи: сільськогосподарська сировина, лісові товари і продукти переробки; промислова сировина; фінансові інструменти. Автором удосконалено: 1) науково-методичні підходи щодо основних протоколів передачі між біржею та її інституційними учасниками, що, на відміну від існуючих підходів, передбачають використання Fix і Fast протоколів даних, зокрема маркет мейкерам потрібно давати FAST (стандартизований протокол обміну ринковою інформацією); 2) підхід до науково-методичного обґрунтування щодо застосовування такого інструменту як контроль Fillratio для задоволення інтересів трейдерів, який, на відміну від відомих раніше, враховує те, що біржа може варіювати Fillratio в діапазоні, що влаштовуватиме більшість трейдерів і маркет мейкерів та дозволить досягти балансу між якістю (з точки зору Fillratio) і кількістю (з точки зору обсягу котирувань) ліквідності, що поставляється на біржу.

Достовірність одержаних результатів підтверджено відповідними науковими дослідженнями.

5. Практичне значення одержаних результатів, що отримані дисертантом. Отримані в процесі теоретичних і аналітичних досліджень, узагальнення, методичні розробки, положення і пропозиції з питань інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, являють собою внесок у загальну теорію розвитку біржової діяльності та рекомендації щодо підвищення ліквідності українських бірж.

Прикладні аспекти підтверджуються практичним застосуванням окремих результатів дисертаційного дослідження, а саме: рекомендації щодо структури категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів використовуються Департаментом агропромислового розвитку Полтавської обласної військової адміністрації

(довідка № 03.2 – 06/33 від 03.05.2022 р.); наукові розробки та окремі рекомендації щодо основних протоколів передачі між біржею та її інституційними учасниками, що передбачають використання Fix і Fast протоколів даних, зокрема маркет мейкерам потрібно давати FAST (стандартизований протокол обміну ринковою інформацією) прийняті до впровадження відділом інновацій та розвитку Полтавської Торгово-промислової палати (довідка № 24.14-02/208 від 01.04.2021 р.); пропозиції щодо концептуальної моделі інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів для прогнозування біржових цін на середньо- і довгостроковий періоди знайшли практичне застосування у діяльності Полтавської районної ради (довідка № 156 від 18.05.2022 р.); пропозиції щодо застосування інструменту контроль Fillratio для задоволення інтересів трейдерів використовуються Аграрною біржею (довідка № 148 від 05.05.2022 р.); результати досліджень впроваджені в діяльність ТОВ «Облагропостач» м. Полтава, зокрема механізм збільшення ліквідності українських бірж через надання маркет мейкерам механізму безризикового хеджування, зокрема Last look (механізм електронної торгівлі) (довідка № 13 від 18.02.2022 р.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено: до освітнього процесу Національного університету «Києво-Могилянська академія» (довідка № 8/12 від 01.02.2021 р.); у навчальний процес Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва (довідка № 01-24/1136 від 02.09.2021 р.); дослідження з розвитку інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів опубліковані в частині «Інноваційні підходи і методичні інструменти розвитку територій в умовах посткризового відновлення» в рамках наукового міжнародного проекту за напрямом «Стратегії талого розвитку територій в умовах посткризового відновлення» (довідка № 8/12 від 01.02.2021 р. видана Національним університетом «Києво-Могилянська академія»).

6. Відображення наукових положень в публікаціях. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 23 наукових працях, серед яких: 2 монографії; 6 статей у наукових фахових виданнях (з них 1 стаття у періодичному науковому виданні держави, яка входить до ОЕСР; 5 статей у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних); 14 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і форуму; в інших виданнях – 1.

7. Мова та стиль роботи. Дисертація написана державною мовою. Стиль і виклад роботи логічний, послідовний і відповідає вимогам до наукових праць. Зміст роботи повністю висвітлює наукові результати та їх використання у практичній діяльності науково-дослідних установ, департаментів, організацій, відділів. При викладенні тексту застосовується наукова лексика і термінологія.

8. Аналіз дисертаційної роботи. На рецензування подана дисертаційна робота, яка складається зі вступу, 3 розділів, висновків до кожного окремого розділу, списку використаних джерел, загальних висновків і додатків. Повний обсяг дисертації складає 259 сторінок, у тому числі 10 додатків на 21 сторінці.

Обсяг основного тексту дисертації становить 281 сторінку, 26 рисунків і 25 таблиць. Список використаних джерел нараховує 332 найменувань.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, наведено зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами, грантами, сформульовані мета і завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, а також особистий внесок здобувача в опублікованих працях. Подано інформацію щодо апробації результатів дисертаційних досліджень.

У першому розділі узагальнено й удосконалено теоретико-методичні засади інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів

У другому розділі проведено аналіз інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів.

В третьому розділі розроблено напрями удосконалення інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів.

9. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота виконана відповідно до вимог оформлення наукових праць.

Достовірність отриманих результатів підтверджується логічним аналізом стану питання, теоретичними розрахунками, системно спланованими дослідженнями та комп'ютерною обробкою результатів досліджень. Зміст дисертаційної роботи викладений логічно, з послідовно ув'язаною структурою. Результати роботи в повній мірі висвітлюють рішення сформульованих завдань у визначеній області досліджень. Результати досліджень представлені на конференціях та обговорені на семінарах і форумах, повністю представлені в опублікованих фахових працях. Висновки узагальнюють отримані результати по суті наукових положень та практичних рекомендацій з впровадження.

Відзначаючи важливе значення одержаних наукових результатів, доцільно вказати на окремі зауваження та резерви покращення роботи, що узагальнено можна представити наступним чином:

1. Заслужує на увагу запропоновані дисертантом варіанти вирішення проблеми ціноутворення на низько ліквідній біржі. Доводиться, що одним із найкращих способів вирішення проблеми ризику маркет мейкера є система Last Look. Проте, на нашу думку, залишається не достатньо розкритим питання визначення так званого «агресивного трейдера» та механізму розподілу потоків між ним та іншими учасниками торгів. Вважаємо, що у дисертаційному дослідженні варто було б провести повнішу оцінку ефекту від реалізації методу lastlook для низько ліквідних бірж, демонструючи практику застосування подібних механізмів біржової торгівлі (С.210-212)

2. Робота б значно виграла, якщо б слушні пропозиції автора щодо розвитку біржового маркетингу через запровадження ширшого спектру маркетингових послуг були, наприклад, доповнені цілісним комплексом цих послуг у вигляді Програми розвитку біржового маркетингу. Автор провів ґрунтовний аналіз інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів та запропонував напрями їх удосконалення. Без сумніву, що біржовий маркетинг виступає чинником розвитку інформаційного забезпечення управління

- ціноутворенням біржових товарів, однак ці пропозиції не є вичерпним переліком переваг, які може запропонувати біржовий маркетинг (С. 239-241).
3. Дискусійним є питання вибору спеціальності для захисту дисертації. Спеціальність «073 – Менеджмент» вимагає аналізу предмету дослідження в повному контексті розкриття управлінських компонент, тобто максимально проектуючи дослідження через призму управлінських теорій та методології. І хоча в рубрикації «удосконалено» в п. 1 підпункт 2 заявлено, що удосконалено «структуру категоріального апарату інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів, що, на відміну від інших підходів, включає...систему управління, яка реалізується через функції: планування в тому числі й прогнозування, організацію, мотивацію і контроль», в роботі ці функції переважно обмежено підсистемою інформаційного управління ціноутворенням. (С.28).
 4. Не повністю можна погодитися з уживанням запропонованого визначення дефініції «інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів», як «сукупність дій зі збору даних, їх систематизації та обробки інформації, необхідної для встановлення оптимальної ціни на біржові товари, зберігання, накопичення, пошук і передача», без функції контролю за цими операціями. Дисертант хоч і надає науково-методичне обґрунтування застосування такого інструменту як контроль Fillratio, але це спеціалізована система, яка використовується для врегулювання інтересів трейдерів. Варто було б систему контролю в контексті спеціальності розглядати ширше, відповідно категоріальний апарат формулювати повніше. (С.28; С.60; С.202-203)
 5. Пропонуючи впровадження електронних біржових платформ з метою повноцінного функціонування біржової діяльності, автор декларує необхідність «активного включення України у світову електронну торгівлю» через вирішення таких завдань як навчання професійним і загальним навичкам роботи в Інтернет-мережі, які є актуальними на цей час, а також розвиток внутрішнього споживчого електронного ринку, за рахунок стимулювання Інтернет-торгівлі». В цьому контексті, доречно було конкретизувати адресність таких пропозицій (С.87-92)
 6. Неповним виглядає аналіз системи правового забезпечення біржового товарного ринку, згідно формулювання дисертанта - «ефективного правового біржового товарного ринку», без аналізу правової бази ринку капіталів. (С.169-180)
 7. При поданні певних результатів дослідження, варто було надавати більш ширше інформації щодо їх походження. Наприклад, такого виду твердження, як «використання логістики дозволяє скоротити витрати на транспортування і зберігання товарів на 15 – 20 %» вимагає підтвердження розрахунками (С.217).
 8. У дисертаційному дослідженні є ще достатньо пропозицій, які могли бути розвинені та винесені на захист, однак у пунктах новизни не відображені та недостатньо піддалися аналізу.
 9. В роботі деякі параграфи переобтяжені теорією, натомість мали би бути підкріплені більше аналітичним матеріалом.
 10. В роботі присутні стилістичні помилки, які часто створюють неточність розуміння змісту поданої інформації.

Разом з тим, зауваження до дисертаційної роботи, що відзначені у відгуку, не ставлять під сумнів наукові положення, основні результати та завершеність проведеного дослідження.

10. Висновок. Дисертаційна робота Кустова Віталія Петровича виконана на актуальну тему наукового пошуку, основні результати достатньо обґрунтовані, узагальнені наукові положення зрозуміло адаптовані для використання на практиці. Дисертація підготовлена автором особисто, істотний особистий внесок здобувача у розв'язання наукового завдання з питань інформаційного забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів. Рівень системності досліджень свідчить про достатню наукову зрілість дисертанта, його здібностей до логічного та послідовного ведення досліджень для отримання об'єктивних даних і формулювання відповідних висновків як теоретичного, так і практичного значення.

Основні результати досліджень в повній мірі були опубліковані автором у фахових наукових виданнях України і зарубіжних виданнях, пройшли належну апробацію та були схвально оцінені науковцями.

Дисертаційна робота Кустова Віталія Петровича «Інформаційне забезпечення управління ціноутворенням біржових товарів» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та рекомендується у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор кафедри
маркетингу та управління бізнесом,
Національний Університет
«Києво-Могилянська академія»

О.В.Сидоренко

Сидоренко О.В.
Підпис